

30
M. G. S.

Menlöse Tankar

Om

Bråd-Såging,

Utråde

Med Wederbörandes Samtycke,

Under

Theolog. DOCTORENS, Oeconom. PROFESSORENS,
samt Ledamotens af Kongl. Swenska Wetenskaps
Academien,

Her

PEHR KALMS

Inseende,

af

Philosophiæ Candidaten

CARL GEBHARD WIDQVIST,

Norr-Sinne,

År 1772 den 22 Februarii i Åbo.

Tryckt, hos JOH. CHRISTOPH. FRENCKELL,

Kongl. Maj:t

Tro-Tjenare och Capitaine wid Åbo Låns
Regemente til Fot,

Samt

Riddare af Kongl. Svärds-Orden,

Wälborne

Herr

**CARL JOHAN
VON
WILLEBRAND,**

Uppföres detta ringa Academi ka Arbete af den,
som med wördnad framhårdar

Wälborne Herr Capitainens och Riddarens

Hdmjukaste tjenare

CARL G. WIDQVIST.

Kyrkoherden wid Lappo församling,

Wälårewördige och Höglärde

Herr P E T E R
W I D Q V I S T,

Min Guldbaste Fader.

Det wid et sådant tilfälle som detta är, med stillatigande förbigå den omhet, med hwilken Min Guldbaste Fader mig altid omsannat, wore en ganska straffbar otacksamhet: men när jag tillika besinnar, at min förmåga til denna skyldighets fullgörande, är ringa; så updröres mit sinne af oro. Uptagen dock, Min Guldbaste Fader! Detta Academiska Arbete, som en frucht af Eder rika friskostighet, och et tecken til den wördnad, med hwilken jag in til min död framhårdar

Min Guldbaste Faders

Edmjuklydigste Son,
CARL GEBH. WIDQVIST.

Vice-Pastoren och Kapellanen wed Mietois För-
samling!

Wälårewordige och Söglärde

Herr Mag. PEHR SONCK!

Vice-Pastoren och Kapellanen i Nyfstad,
Wälårewordige och Söglärde

Herr Mag. EPHR. HOECKERT.

Råd- och Handelsmannen i Raumo,
Adel och Sögaktad,

Herr JOHAN RAHGO.

Postmästaren i Raumo,
Adel och Sögaktad,

Herr ABRAHAM SONCK.

Mine Gunstige Gynnare och Ansöfwanter

Tilågnas detta Academiska Arbete, til et wed-
måte af min erkänsla emot all mig bewist god-
het, af

Mine Gunstige Gynnares och Ansöfwanters

Hdmjukt tjänare,

CARL G. WIDQVIST.

§. 1.

Bland de synnerliga förmåner, hwilka den goda Skaparen wår kalla Fosterbygd behagat förlåna, äro ock wåra Skogar, dem wi så mycket mera finne wara ämnade et förnuftigt Slågte til nytta, som wi i dese förmånens dageliga nyttjande öfwertygas, at en annan inrättning skulle gjordt wår Fosterbygd til en ödes plats. At upräkna fördelarne af wåra Skogar, är intet mit ändamål, utan allenast gifwa någon anledning til Skogarnes och de til deras nyttjande använde Dagswårrens besparing, dermedest at Bråder på et bättre sätt tilwärlas, hos öfmerendels wanligt warit och är.

§. 2.

Det aldre-äldsta sätt at tilwärla Bråder, lärer ofelbart wara, det ännu öfliga Skog ödande och Dagswårer förspillande klyfwande och rålgande, hwilket, wid betydligare Byggnaders anläggande och större behof af Bråder, lär hafwa

wa gifvilt anledning til Sägvarckens anläggande i watten, fall. Detta Bråders tillwårkande, genom kofwande och tålgande, borde aldrig mera vara hos oss till ålta, sedan våra Skoggar så grufweligen aftnat; i synnerhet, som genom detta sätt fås af en Ståck gemenligen endast 2 nlla Bråder, då deres mot genom Sägande, (i wauerhet med sin bl. d. ga Säger,) kunna erhållas 4, 6 och flere utiwa de Bråder, alt efter Ståckens tjocklek. Wi kunna nu mera aldrig lätta nog wårde på Skogen, emedan den, utom det myckna wi deras tarfwa til enskildt behof, är förnämsta grunden til vår utländska handel; Så snart wi hunnit med, at göra slut på Skogen så uphörer och tillika all vår utrikes handel af wårde och då få wi, om wi wela eller ej, aldeles umbåra alt det myckna granna och läckra, som wi taga af Utlåningen, och som wi nu tro, at wi ogörligen kunna vara förutan.

§. 3.

Alle i vår Landsort anlagde Sägvarck, undantagande. Winder Sägen i Sveaborg, äro anlagde af private personer, at med deras producter, dels förse sig til egit behof, dels och förnämligast, at föryttra Bråder, så inrikes, som enkannerligen til utlåningen, och dymedelt förse vår Fosterbergd med sådana waror, som wi sielfwe ej äga, och nu mera i hushållningen oumgångeligen behöfwa. Således tillåter ej det förnämsta ändamålet af sagde Sägars anläggning, at de skola så sonnerligen tjena Landhushållaren, ehuru nära han och wore Sägen boende, med Sägning til Husbehof; dock nekas icke, at Landhushållarne, anten för reda Penningar, eller för byte emot Sägskärfar, så utskärs Bråder, de der ej kunna nyttias för rena Bråder; de kunna jämwäl så fåga på hälften, sedan anläggarens tillwårkning är förrättad; och tillåres hälften sågningen merendels efter Wattudåmninaar, emedan ingen Säg i vår Landsort, mig witterligen, så rar
hela

hela året, utan merendels allenast Höst och Vår; och således blifwa ganska så hulpne med hälften sågning, i brist hwaraf Skogarne ej särdeles besparas. Wid våra wäntliga Säg. Qwarnar kan jag icke undgå at erinra, det de grofwa Sägbladen borde aldeles utdömmas och afskaffas, och deremot alla Säg. Qwarnar inrättas med fina Sägblad; liksom, at inga enbladiga Säg. Qwarnar borde tålas, utan alla förwandlas til många bladiga med fina blad. Hvad otrolig skada Nicket hafwer af grofwa Sägblad, och deremot, hvad ganska stor winst det skulle tilflyta genom fin- och mångabladiga Säg. Qwarnar, finnes förträffeligen wäl, genom rena och klara uträkningar, utfördt, så wäl uti Herr Commerce-Rådet RUDENSCHÖLDS tal wid Præsid. nedläggande i Kongl. Wett. Acad. år 1748. om Skogarnes nyttjande och wärd p. 29. 30. som uti Herr Öfwer Intendenten Baron HÄRLEMANS Dagbok eller resa år 1749 p. 70, 71, 72.

§. 4.

Den i föregående §. omrörde hälften sågning, så wäl, som det i 2 §. omordade flyttwande och tållgande, jemte de af Öfwerheten bewillade Husbehofs Säg. Qwarnar, såsom kostsamme för privatis i anläggning och wid magt hållande, kunde med betydande fördel umbäras, om hwar Landhushållare wille med handsågning til sit Husbehof tillwärfwa sig Bräder; hwilket Sågnings sätt försigtigheten och tancken om Skogarnes besparing lärdt Skoglöse orer widtoga: Sådan handsågning brukas redan i Localax, Wehmo, Nykyrcka, Wirmo och Töfåla, jemte Nylstad, hwarest handsågningen jemwäl til Salu med lit idkas. Hvad jag til Handsågandets förman i private hushåll anfört, skal i §. 6 framför andre Bräd. tillwärfnings sätt igenom uträkning bewisas.

§. 5.

Handsågen, til sin Skapnad, är ej annat, än et Säg-
wårks blad, med den skilnad, at tänderne ej äro så djupt skur-
ne och litet mera utbögd, än på et Sägwårks blad: uppå
bladet fästes i bägge ändorne, med en liten Tråkil, et Trå-
handtag, at med bägge händerna hålla uti och draga upp och
ner under Sågningen. Ställningen består af tvåanne så kal-
lade bäckar, det är, tvåanne ungefär en famns långa stoc-
kar med 4 fötter under hwardera; men fötterna så höga, at
en karl kan stå wäl rak under bäckten och såga. Stäcken,
som ännas til Handsågning, plankas litet å ömse sidor, hwar
uppå sedan, äfwen å ömse sidor, jemte smalare ändan, ut-
märkes, med et kritaadt, eller i sot-blandadt watten doppat, snöre,
tjockleken och antalet af de utaf Stäcken blifwande Bräder: hwares-
ter Stäcken löstas på ställningen och sågningen wärkställes
af tvåanne karlar, af hwilka den förra står uppå ställningen
med et bråde under hwardera foten och stäcken, som sägas ligger emel-
lan dem. Den andra karlen står på marcken, och draga båg-
se karlarne Sågen längs at det förr omtalte märke. Som
det iband kan wara mödosamt, at lösta tunga Stäckar uppå
förenämde ställning, så kunde man, der det låter sig göra,
medelst en groups gråfwande, deri den ena karlen kunde stå
och Såga, lätta arbetet, på sätt, som det sker i England,
och finnes beskriwit i Herr Präsidis Amer. resa I. Tom. p.
220. hwilkens ord jag här, til mera ljus i saken, wil införa:
"Säg ställen, hwarest de sågade sönder Stäckar och klabbar
"til Bräder och annat, hade de här i England wid de flästa
"gårdar, samt på et behändigt sätt gjorde. I stället för, at
"wi hos oss i Sverige hafwa Sägbackar, på hwilka wi med
"mycket besvär måste lösta de Stäckar, wi wilja såga sönder,
"hafwa de här gräft en graf ned i jorden om en famns djup,
mer

mer eller mindre. Längden af samma graf är gemenligen 3° à 4 alnar; bredden 1½ à 2 dito. På alla sidor inuti är den gemenligen fordrad med Bräder, at ej mulen må rafa ned från sidorna in i den samma. De Säger, som här allmänneligen brukas, äro et bredt Sägblad med handtag i hwardera ändan. En karl står derföre ned i gropen, och den andra opwanföre, som hålla i hwar sin ända af Sägbladet. Stäckes hafwa de wältrat twårs öfwer gropen, då de wela säga den twärt af, eller längs efter den samma, när de wela säga den til Bräder. De slipa således, at lösta Stäckarne uppå Sägbrätkar eller höga ställningar. När någon af Snickare eller andra köpa sig en hel Bot i Skogen eller wid någon af Åkrarna, säga de först omkull den samma rätt wid marken, och sedan de således sådt trädet omkull, göra de sig ej den omkostnaden, at föra hem hela trädet, som det fallit, utan de säga det i mindre stycken, på stället, der det wuxit, gräfwa der en fannus öfver grop, eller af den skapnad, som nu beskrifwen är, hwarest de säga trädet sönder, antingen til Bräder eller hwar de wela.

§. 6.

Låt nu wara, at til en liten Byggnad behöfwes 10 tålfter Bräder, de der annors på hälften kunde tilwärcas wid et Säg wärk af stäckar til längd efter behag, som hålla nijo tum i till ändan, och gifwa hwar af sig 6 stycken rena bräder, af hwilka stäckar upgår til sagde bräd quantum 20 stycken: men Sägägaren wil för sin hälft äfwen hafwa 20 stäckar af sagde tjoctiel, hwar stäck kostar 1 Dal. och gör 20 Dal. skogen, hwarifrån stäckarne släpas, ligger ifrån Sägen på en mils afstand: til dessa 40 stäckars fällande och släpande til Sägen ägå 20 dränge dagswårken à 1 Dal. stycket, gör 20 Dal. äfwen så många öke dagswårken à 2 Dal. stycket, gör 40 Dal. Sägningen enligt 3. S. förwättas efter dämningar; hwar dämning

ning supponeras skära 7 stäcker, och således upgår til 20 stäckars
 skärning nästan 3 dämningar eller dagar: tvåanne Sägskarlar förrät-
 ta sågningen, och belönas för dagen med 2 Dal. som gör 13 dagar på
 2 Karlar 12 Dal.; Säg-Bothållaren, för det han låter den ena säga
 fram för den andra, torde nog ofta afwen fordra något, po-
 nera det wore 6 Dal.; til 10 tälster bräders hemsläpande i
 från sågen på omförmälte distance åtgår 5 dränge- och öle-
 dagswårken af wårde, som sagt är, som uptages för wågens
 lörthet til halfwa wårde, och gör 7 Dal. 16 öre. tillsammans 105 Dal.
 16 öre. Förenämde 10 tälster bräder skola klyfwas och tålgas af stäc-
 kar til tjocklek, som afwen sagt är, och upgår til 60 i antalet: en Karl
 poneras klyfwa och tåлга til rena bräder 2 stäcker om dagen, upgår
 alltså 30 dränge dagswårken å 1 Dal. stycket; som gör 30 Dal.
 här uptages ej några förflor, så wida klyfningen och tålgan-
 det kan förrättas i Skogen. 10 tälster bräder tillwårkas med
 handsågen af stäcker til besagde tjocklek, och 20 til antalet.
 2:ne Karlar säga på en dag 2 stäcker, i sunnerhet om stäckens
 tårckat en sommar, och således upgår til dagswårken 10 da-
 gar, som gör på 2 Karlar 20 Daler; här uptagas ej några
 förflor, ty handsågingen kan förrättas i Skogen; wid det
 supponerade behof, at 10 tälster bräder blir alltså handsågingens
 fördel, för hälften sågingen, skogen til besparing 20 Daler,
 besparde dagswårcken och andra omgälder 85 Dal. 16 öre. På klyf-
 wande och tålgande af ofta nämnde bräd quantum, är sko-
 gens besparing på handsågen 40 Daler, och på dagswårckens
 10 Daler, allt Kopparmynt.

G. N. N.

